
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 378.2(4)

Іван Бабин,
Інна Голуб

**ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОДАТОК ДО ДИПЛОМА ЯК
ІНСТРУМЕНТ ПРОЗОРОСТІ ТА ВИЗНАННЯ У ЄВО**

У статті розглядається питання додатка до диплома як ефективного інструмента прозорості, що сприяє справедливому спрощеному визнанню кваліфікацій і зростанню масштабів академічної та професійної мобільності у ЄПВО. Розкрито сутність поняття «загальноєвропейський додаток до диплома». Висвітлено історію виникнення додатка до диплома та його характерні особливості. Розглядається нормативно-правове підґрунтя додатка до диплома в офіційних документах європейської освіти. Визначено основоположні принципи додатка до диплома та сучасний стан проблеми додатка до диплома у ЄПВО.

Ключові слова: додаток до диплома, кваліфікація, прозорість, визнання, навчальна і професійна мобільність.

В статье рассматривается вопрос приложения к диплому как эффективного инструмента прозрачности, способствует справедливому упрощенном признанию квалификаций и росту масштабов академической и профессиональной мобильности в ЕПВО. Раскрыта сущность понятия «общеевропейский приложение к диплому». Отражена история возникновения приложения к диплому и его характерные особенности. Рассматривается нормативно-правовая основа приложения к диплому в официальных документах европейского образования. Определены основополагающие принципы приложения к диплому и современное состояние проблемы приложения к диплому в ЕПВО.

Ключевые слова: приложение к диплому, квалификация, прозрачность, признание, учебная и профессиональная мобильность.

The article discusses the Diploma Supplement as an effective transparency tool that promotes fair simplified recognition of qualifications and the increase of academic and professional mobility in the EHEA. The term Diploma Supplement has been defined. The issue of the DS origin and DS characteristics has been revealed. The DS as the subject matter is considered in the context of the European higher education official documents. The fundamental principles of the DS and the current state of the DS issue in the EHEA have been defined. The Diploma Supplement is an explanatory document attached to a higher education qualification (diplomas, degrees, certificates etc.) issued to all students by HEIs on the successful completion of any higher

education qualification. It describes the qualification they have received in a standard format that is designed to be easily understood and straightforward to compare. The DS has been recognised by the Bologna participating countries as a common device to improve the recognition, transparency and mobility of qualifications.

Key words: *diploma supplement, qualification, transparency, recognition, academic and professional mobility.*

Інтенсивний розвиток економічних, політичних і технологічних процесів у світі породжує глобальні зміни в освіті, а тому країни вдосконалюють власні освітні структури, й постійно оновлюють національну систему кваліфікацій, щоб охопити нові комплексні кваліфікації, кількість яких стрімко зростає в усьому світі. В результаті збільшується кількість осіб, які прагнуть спрощеного справедливого визнання здобутих кваліфікацій з метою реалізації потреб академічної і професійної мобільності.

Глобальні масштаби проблеми невизнання або низького рівня оцінювання кваліфікацій викликали потребу у створенні відповідного документа, який би дав змогу подолати такі труднощі для власників дипломів. Оригінальний документ про здобуту кваліфікацію (диплом, сертифікат тощо) не надає достатньої інформації та критеріїв для оцінювання рівня й призначення кваліфікації без відповідного детального тлумачення. Таким міжнародним документом, що полегшує продовження здобуття освіти за кордоном чи здійснення професійної діяльності за межами рідної країни, спрощуючи розуміння національної освіти в академічних колах ЄПВО та трактування отриманої кваліфікації для роботодавця, став загальноєвропейський додаток до диплома.

На новому етапі розвитку євроінтеграційних процесів в Україні проблема укладання додатка до диплома виявилася і залишається гостро актуальною для сучасної системи освіти нашої країни в цілому і зокрема для кожного українського закладу вищої освіти, який прагне посісти чільне місце на європейській арені провідних закладів вищої освіти, зберігаючи всю цінність власних традицій, здобутків і змісту підготовки фахівців.

Загальноєвропейський додаток до диплома як предмет обговорення з'явився наприкінці 90-х років минулого століття разом із початком Болонського процесу і створенням та запуском Європейського простору вищої освіти (ЄПВО). Питання пов'язані з додатком до диплома, проблеми його впровадження постійно обговорюються на загальноєвропейському рівні, зокрема під час роботи регулярних конференцій міністрів європейських держав, а також включені у робочі програми Групи супроводу Болонського процесу (ГСБП (англ. BFUG)) і її спеціальних підгруп. Дослідження стосовно загальноєвропейського додатка до диплома висвітлюються у регулярних звітах щодо імплементації ЄПВО,

сформованих ГСБП [8], у спеціальних публікаціях присвячених присвоєнню знака якості додатка до диплома (Diploma Supplement Label) [11], в офіційних комюніке ЄПВО [14] та інших важливих програмних документах і виданнях Європейської Комісії з питань розвитку ЄПВО [3; 5; 9; 10; 15]. Український формат проблеми укладання загальноєвропейського додатка до диплома потребує ґрунтовних наукових досліджень, оскільки питання зазначеної тематики знаходять своє відображення тільки на рівні журналістських розвідок і обговорень в міністерських колах, які без попереднього вивчення і глибокого аналізу питання одразу реалізуються у нормативно-правових документах.

Мета статті полягає у висвітленні характерних особливостей та принципів загальноєвропейського додатка до диплома, його генезису, нормативно-правового підґрунтя в офіційних документах європейської освіти, а також в обґрунтуванні важливості та доцільності його укладання як ефективного інструмента прозорості, який сприяє справедливому спрощеному визнанню кваліфікацій і зростанню масштабності академічної та професійної мобільності у ЄПВО.

Загальноєвропейський додаток до диплома (далі додаток до диплома – ДД) виступає загальноєвропейським у Європі інструментом для забезпечення вищого рівня прозорості, розуміння і справедливого академічного та професійного визнання кваліфікацій (дипломів, сертифікатів, ступенів тощо) на міжнародному рівні. Цей документ покликаний сприяти пришвидшенню процесу працевлаштування на міжнародному ринку праці.

Додаток до диплома (Diploma Supplement) – це загальноєвропейський офіційний стандартний документ, розроблений Європейською Комісією, Радою Європи і ЮНЕСКО/СЕПЕС, що супроводжує диплом про вищу освіту і сприяє його визнанню, шляхом надання достатньої об'єктивної інформації про здобуту кваліфікацію, систему освіти, до якої вона належить, та характер, рівень, контекст, зміст і статус навчання, завершеного власником диплома, з метою поліпшення міжнародної прозорості і полегшення академічного й професійного визнання [7; 13]. ДД видається закладом вищої освіти відповідно до норм і стандартів погоджених вище зазначеними європейськими структурами.

Важливо трактувати ДД саме як додаток до оригінального документа, тобто диплома, а не як його заміник, адже ДД це пояснювальний документ прикріплений до відповідної кваліфікації вищої освіти. Він не замінює її, а тільки додатково, розширено витлумачує. Назва «додаток до диплома» походить від поширеної загальноєвропейської практики говорити про будь-яку кваліфікацію як про диплом і рівнозначно вживати ці терміни для трактування одного поняття [7].

З огляду на 17-річну історію Болонського процесу, яка знаменувалася створенням основи для ЄПВО, ДД став одним із її ключових елементів, адже входить до переліку базових спільних для ЄПВО інструментів (Довідник користувача ЄКТС, Лісабонська конвенція

про визнання, Додаток до диплома) [4, с. 2]. ДД розпочав своє існування у 1996 році зі створенням робочої групи для «вивчення проблеми впровадження європейського адміністративного додатка до диплома (annex to the diploma) з метою сприяння прозорості і визнання в інших державах, аніж він видавався» [12, с. 6]. ДД спеціально розроблявся спільною робочою групою з представників Європейської Комісії, Радий Європи і ЮНЕСКО/СЕПЕС і апробований в пілотному проекті у 1996–1998 роках. Структура ДД була затверджена Європейською Комісією, Радою Європи і ЮНЕСКО/(СЕПЕС) 15 травня 1998 році під час їхнього спільного засідання у Брюсселі та рекомендована до запровадження у вищих навчальних закладах Європи «з метою сприяння прозорості і визнання диплома в інших країнах» [12, с. 7]. З того часу ДД вважають одним з ключових інструментів прозорості і визнання.

За прийняттям і затвердженням моделі ДД Радою Європи у 1999 р. слідувало його затвердження як частини національного законодавства у багатьох країнах. Довідник користувача ЄКТС 2004 року видання містить модель ДД, яка визначає структуру додатка, а також пояснювальну записку щодо його заповнення [9].

Використання ДД ґрунтується на важливих офіційних європейських документах: Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні (1997) [5], Сорбонська декларація (1998) [15], Болонська декларація (1999) [3], Берлінське комюніке (2003) [14].

Належне використання ДД неможливе без застосування положень «Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні» (Лісабон, 1997) [5]. Конвенція розкриває фундаментальні принципи визнання, які закладено в основі ДД і, таким чином, виступає основоположним документом, яким необхідно керуватися у процесі укладання і читання ДД. З огляду на положення Лісабонської конвенції про визнання ДД вважається ключовим інструментом з визнання, який забезпечує правильне, ґрунтовне оцінювання кваліфікації на основі інформативних, вільних від оціночних суджень, висновків.

Сорбонська декларація 1998 року підсилює значення ДД, наголошуючи на тому, що «міжнародне визнання та міжнародний потенціал систем вищої освіти, безпосередньо пов'язаний з прозорістю і легкістю розуміння дипломів, ступенів і кваліфікацій» [15].

У «Спільній заяві європейських міністрів освіти» у м. Болонья, 19 червня 1999 року, яка знаменувалася Болонською декларацією, зазначається, що в цілях створення ЄПВО і просування європейської системи освіти передбачається «прийняття системи легко зрозумілих і сумісних ступенів, зокрема через запровадження ДД з метою сприяння працевлаштуванню європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи освіти» [3].

Проявляючи послідовність у запровадженні положень Лісабонської конвенції про визнання, 45 країн-учасниць Болонського процесу на

конференції міністрів у Берліні 19 вересня 2003 зобов'язалися запровадити ДД. Берлінське комюніке Болонського процесу поставило вимогу до усіх закладів вищої освіти видавати ДД усім випускникам починаючи з 2005 року: «Міністри ставлять за мету, щоб кожний студент-випускник, починаючи з 2005 року, отримував ДД автоматично і безкоштовно. ДД повинен видаватися поширеною європейською мовою. Міністри закликають заклади вищої освіти і роботодавців до широкого запровадження ДД, а, отже до використання переваг прозорості і гнучкості системи ступенів вищої освіти з метою сприяння працевлаштуванню і академічному визнанню для подальшого навчання» [14].

Загальноєвропейський ДД розпочав своє існування в Україні з підписання від імені України Лісабонської Конвенції у 11 квітня 1997 року у м. Лісабон та її ратифікації Законом України «Про ратифікацію конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» № 1273–XIV від 3 грудня 1999 року (Розділ IX, стаття IX.3) [1]. З підписанням і ратифікацією Лісабонської конвенції, долученням у м. Берген у 2005 році до Болонського процесу, Україна, таким чином, взяла на себе зобов'язання щодо впровадження і використання ДД у закладах вищої освіти.

ДД вважається ключовим інструментом сприяння Болонському процесу і реалізації його основних десяти цілей з метою забезпечення належного функціонування ЄПВО.

Забезпечуючи спрощене визнання кваліфікацій, ДД став одним із основоположних документів структури Європас (Europass) – узгодженої системи функціонування служби пошуку роботи і закладу для навчання у європейських країнах та єдиного формату документів, які супроводжують цей процес. Структура Європас, ініційована у 2003 році Європейською Комісією і Європейським центром професійної підготовки (CEDEFOP) та затверджена Європейським парламентом і Радою Європи у грудні 2004 року з метою забезпечення прозорості для умінь і кваліфікацій, представлена пакетом з 5 документів, так званим «Європаспортом освіти», що забезпечує власнику відповідної освітньої кваліфікації юридичні гарантії міжнародної прозорості і визнання періодів навчання, якості і змісту освіти, успішності, академічної та професійної мобільності власника диплома [2; 6]. Функціонування структури Європас завдяки стандартній формі документів забезпечує прозорість і чітке розуміння кваліфікацій і компетентностей здобутих в інших державах для роботодавця у будь-якій європейській країні.

ДД в першу чергу виступає інструментом з визнання кваліфікацій вищої освіти і вважається одним з найважливіших джерел інформації про кваліфікацію і освітню систему, до якої вона належить [17]. Однак виготовлення ДД або його наявність у власника диплома не гарантує автоматичного визнання здобутої кваліфікації, це тільки допоміжний засіб, який сприяє визнанню кваліфікації (диплома). Рішення про визнання

приймається відповідним компетентним органом. Цей принцип є важливим для захисту національної та інституційної автономії. Проте якість інформації наявної в ДД допомагає у процесі визнання.

ДД повинен укладатися з чітким дотриманням структури і послідовності надання інформації, відповідати принципам і практичним напрацюванням, які було розроблено в процесі пілотного проекту як рекомендації, а в результаті затвердженні на загальноєвропейському рівні.

У процесі укладання і заповнення ДД необхідно керуватися такими документами [7; 13]:

- Модель структури додатка до диплома (Outline structure for the Diploma Supplement);

- Пояснювальна записка до додатка до диплома (Diploma Supplement explanatory notes). Це оновлена версія затверджена комітетом Лісабонської конвенції про визнання у червні 2007 р. у Бухаресті, яка обґрунтовує актуальність, призначення, мету ДД, розкриває структуру і пояснює специфіку заповнення кожного пункту ДД.

- Основоположні принципи і загальні рекомендації для укладачів додатків (Founding principles and general guidelines for those producing supplements);

- Глосарій (Glossary).

Аналізуючи формат ДД, надзвичайно важливо наголосити, що окрема країна не може мати власного стандарту ДД, існує тільки спільний міжнародний стандарт і стандарт конкретного закладу вищої освіти, який повинен відповідати основній моделі. Цей документ являє собою погоджений стандартний європейський спосіб для презентації і пояснення кваліфікації її власника, а тому пропонує опис кваліфікації у стандартному форматі, який є зрозумілим і порівнянним. Саме стандартна форма забезпечує доступність і легку порівнянність інформації запропонованої у ДД закладів вищої освіти різних країн.

У рекомендаціях та пояснювальній записці для виготовлення і заповнення ДД неодноразово і не випадково зустрічається означення стандартний. Наголошення саме на стандартній формі зазначеного документа вимагає дотримання погоджених вимог його створення і не порушення затвердженої Європейською комісією, Радою Європи і ЮНЕСКО/(СЕПЕС) структури. Зокрема, у загальних рекомендаціях щодо заповнення ДД зазначається, що навчальні заклади повинні дотримуватися запропонованої структури і послідовності розміщення інформації, які були ретельно розроблені і апробовані у ході пілотного проекту [13].

ДД складається з преамбули і восьми розділів. Європейським закладам вищої освіти, які виготовляють ДД рекомендується строго дотримуватись цієї структури саме такого формату: вступна частина і визначена послідовність змістових розділів.

Задум преамбули полягає в тому, щоб її відтворювати на початку кожного ДД як запоруку того, що гарантується цілісність документа і його

відповідність погодженій моделі, а читач інформується про правильний офіційний формат і належну якість документа. Коротка пояснювальна вступна частина ДД є обов'язковим елементом кожного заповненого додатка, позаяк служить довідкою для університетів, роботодавців і потенційних користувачів запропонованої інформації, містить мету його укладання, тип наданої інформації і деякі спеціальні вказівки щодо заповнення. Наводимо автентичну англomовну версію преамбули ДД та її україномовний переклад:

This Diploma Supplement follows the model developed by the European Commission, Council of Europe and UNESCO/CEPES. The purpose of the supplement is to provide sufficient independent data to improve the international 'transparency' and fair academic and professional recognition of qualifications (diplomas, degrees, certificates etc.). It is designed to provide a description of the nature, level, context, content and status of the studies that were pursued and successfully completed by the individual named on the original qualification to which this supplement is appended. It should be free from any value judgements, equivalence statements or suggestions about recognition. Information in all eight sections should be provided. Where information is not provided, an explanation should give the reason why.

Цей Додаток до диплома відповідає моделі, що розроблена Європейською Комісією, Радою Європи і ЮНЕСКО/(СЕПЕС). Метою Додатка є надання достатньої незалежної інформації для покращення міжнародної «прозорості» і справедливого академічного та професійного визнання кваліфікацій (дипломів, ступенів, сертифікатів тощо). Метою Додатка до диплома є опис характеру, рівня, контексту, змісту і статусу навчання, здійсненого та успішно завершеного особою, зазначеною в оригіналі кваліфікаційного документа, до якого додається цей Додаток. Додаток не повинен містити жодних оцінювальних суджень, тверджень щодо еквівалентності чи пропозицій щодо визнання. Інформація має бути наведена в усіх восьми розділах. Якщо інформація не надається, слід зазначити причину її відсутності.

Змістове наповнення ДД складають вісім обов'язкових розділів, які містять інформацію про особу, якій видано диплом, про кваліфікацію, рівень кваліфікації, зміст і отримані результати, призначення кваліфікації, а також додаткову інформацію та дані стосовно засвідчення додатка і опис національної системи вищої освіти [13].

<p>1. INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF THE QUALIFICATION</p> <p>1.1. Family name(s) 1.2. Given name(s) 1.3. Date of birth (<i>day/month/year</i>) 1.4. Student identification number or code (<i>if available</i>)</p> <p>2. INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION</p> <p>2.1. Name of qualification and (<i>if applicable</i>) title conferred (<i>in original language</i>) 2.2. Main field(s) of study for the qualification 2.3. Name and status of awarding institution (<i>in original language</i>) 2.4. Name and status of institution (<i>if different from 2.3</i>) administering studies (<i>in original language</i>) 2.5. Language(s) of instruction/examination</p> <p>3. INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION</p>	<p>1. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСОБУ, ЯКІЙ ВИДАНО ДИПЛОМ</p> <p>1.1. Прізвище 1.2. Ім'я та по-батькові 1.3. Дата народження (<i>число/місяць/рік</i>) 1.4. Ідентифікаційний номер чи код студента (<i>якщо є</i>)</p> <p>2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КВАЛІФІКАЦІЮ</p> <p>2.1. Назва кваліфікації і звання (<i>якщо надається</i>) (<i>національною мовою</i>) 2.2. Основна(і) галузь(і) навчання за кваліфікацією 2.3. Найменування і статус навчального закладу, який присвоює кваліфікацію (<i>національною мовою</i>) 2.4. Найменування і статус закладу (<i>якщо відмінні від п. 2.3</i>), який здійснює навчання (<i>національною мовою</i>) 2.5. Мова(и) навчання/екзаменування</p> <p>3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО РІВЕНЬ КВАЛІФІКАЦІЇ</p>
---	---

<p>3.1. Level of qualification 3.2. Official length of programme 3.3. Access requirements(s)</p> <p>4. INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED</p> <p>4.1. Mode of study 4.2. Programme requirements 4.3. Programme details (e.g. modules or units studied), and the individual grades/marks/credits obtained: <i>(if this information is available on an official transcript this should be used here)</i> 4.4. Grading scheme and, if available, grade distribution guidance 4.5. Overall classification of the qualification <i>(in original language)</i>:</p> <p>5. INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE QUALIFICATION</p> <p>5.1. Access to further study: 5.2. Professional status <i>(if applicable)</i>:</p> <p>6. ADDITIONAL INFORMATION</p> <p>6.1. Additional information: 6.2. Further information sources:</p> <p>7. CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT</p> <p>7.1. Date: 7.2. Signature: 7.3. Capacity: 7.4. Official stamp or seal:</p> <p>8. INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM</p>	<p>3.1. Рівень кваліфікації 3.2. Офіційна тривалість програми 3.3. Вимоги до вступу</p> <p>4. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗМІСТ ТА ОТРИМАНІ РЕЗУЛЬТАТИ</p> <p>4.1 Форма навчання 4.2 Вимоги програми 4.3 Детальні відомості про програму: <i>(напр., модулі або навчальні компоненти)</i>, і отримані особою індивідуальні оцінки/бали/кредити: <i>(якщо ця інформація міститься в офіційній академічній довідці, її потрібно навести тут)</i> 4.4 Схема оцінювання і, якщо є, рекомендації з розподілу оцінок 4.5 Загальна класифікація кваліфікації <i>(національною мовою)</i></p> <p>5. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ</p> <p>5.1 Доступ до подальшого навчання: 5.2 Професійний статус <i>(якщо передбачається)</i>:</p> <p>6. ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ</p> <p>6.1. Додаткова інформація: 6.2. Інші джерела інформації:</p> <p>7. ЗАСВІДЧЕННЯ ДОДАТКА</p> <p>3.4. Дата: 3.5. Підпис: 3.6. Посада: 3.7. Офіційний штамп чи печатка:</p> <p>8. ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ</p>
--	--

ДД базується на важливих принципах, які поважають національну і університетську академічну автономію та розкривають цілі закладені в основі ДД. Основні положення, що визначають зміст ДД, формат і вимоги до укладання ґрунтуються на таких принципах (Рис. 1):

Рис. 1. Принципи додатка до диплома

Прозорість: Основоположний принцип для Болонського процесу та існування ЄПВО виступає ще й першочерговою характерною ознакою ДД. Саме виступаючи інструментом для покращення прозорості, він сприяє прозорому визнанню здобутої кваліфікації.

Інформативність: Від ДД вимагається достатній об'єм точної інформації для об'єктивного і справедливого визнання здобутої кваліфікації. Читач ДД, хто б це не був – фахівець з оцінювання кваліфікації, представник приймальної комісії закладу вищої освіти, роботодавець, службовець, викладач – повинен отримати достатню інформацію для винесення правильних суджень про кваліфікацію.

Об'єктивність: Завдяки вичерпній об'єктивній інформації, наведеній в ДД, виключаються претензії й оцінювальні судження щодо еквівалентності і, таким чином, надається можливість самостійно виносити об'єктивне судження стосовно здобутої кваліфікації, зокрема про зарахування на подальше навчання чи визнання кваліфікації незалежними національними або місцевими органами (академічними, професійними, державними тощо).

Порівнянність і сумісність: ДД покликаний забезпечити легку порівнянність з дипломами, отриманими в інших країнах. У ДД застосовується порівняльний спосіб надання інформації про кваліфікацію, її рівень і призначення, зміст навчання та отримані результати, а також національну систему вищої освіти в цілому. Такий підхід певною мірою спрямований на підвищення якості вищої освіти на національному і міжнародному рівнях. Оскільки ДД відображає місце кваліфікації у структурі системи вищої освіти, у якій він видається, тобто контекст кваліфікації, що дає змогу провести аналогії між відповідними кваліфікаціями порівнюваних закладів чи країн. В результаті проведення структурних реформ у ЄПВО досягнуто більшої сумісності і порівнянності кваліфікацій та ступенів на національному і міжнародному рівнях.

Лаконічність: У процесі заповнення ДД важливо уникати зайвої деталізації інформації, щоб не заплутувати користувача. Мінімалістський підхід до заповнення ДД, у випадку доцільності, заохочує використовувати посилання на інші додаткові джерела інформації. Однак ДД повинен забезпечувати усю необхідну інформацію для прийняття рішення стосовно кваліфікації без повторних запитів щодо уточнення даних.

Комплементарність: За своїм призначенням ДД тільки доповнює основний документ про освіту, до якого він додається, а тому виступає допоміжним засобом у визнанні кваліфікації. Можна мати декілька ДД – кожний для окремої кваліфікації. Суть комплементарності підсилюється ще й тим, що ДД використовується у пакеті разом з іншими відповідними документами, зокрема пакет структури Європас «Європаспорт освіти».

Гнучкість: ДД передбачає пристосування до конкретних місцевих потреб і може використовуватися для заміни або розширення вже існуючих підходів. Тобто, наявні академічні довідки чи виписки, а також системи пояснень можуть бути інтегровані в структуру цього документу

або ж ним замінені.

Розсудливість у використанні: Інструмент, який необхідно використовувати з розумінням. Визнання іноземних кваліфікацій слід розглядати як процес оцінювання здобутих умінь, досвіду і знань, із врахуванням, що вимагається справедливе визнання, а не ідентичний відповідник. Читання додатка вимагає, за можливості, зосередження уваги на досягнутих результатах навчання і формулювання висновків на основі наданої кількісної та якісної інформації.

Цільове призначення: ДД сприяє визнанню як в академічних, так і професійних цілях. Документ використовують з метою полегшення навчальної і професійної мобільності. Він має вагомі переваги і користь для вищих навчальних закладів, професійних організацій, студентів, роботодавців, громадських організацій, урядів і громадян.

Збереження національної самобутності: Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування та збереження національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. Формат ДД забезпечує реалізацію права на національну та міжнародну академічну автономію, що закладено в основі Болонського процесу, який не передбачає уніфікації вищої освіти в ході її трансформації. Зміст і структура ДД розроблені з урахуванням принципу збереження і узгодження різноманіття національних систем освіти у межах ЄПВО. Інформація, що надається у ДД не уніфікується, а дає змогу простежити її приналежність до національного контексту, розкриває особливості національної системи освіти і місце здобутої кваліфікації саме у цій системі. З метою правильного відображення змісту освіти і її національних традицій вимагається вказувати національною мовою і транслітерувати латиницею у процесі перекладу англійською мовою такі пункти: назву кваліфікації та звання (якщо надається); найменування і статус навчального закладу, який здійснює навчання і присвоює кваліфікацію; загальну класифікацію кваліфікації.

Самостійність (автономія) закладу вищої освіти: У багатьох керівних європейських документах, щодо розвитку вищої освіти зазначається, що університети діють автономно в межах ЄПВО і повинні зберігати свої власні традиції, надбання, досвід. Саме окремий заклад вищої освіти, а не Міністерство освіти, є відповідальним за укладення ДД належної якості у кожній країні. На отримання знака якості ДД (DS Label) [11] може претендувати конкретний заклад вищої освіти в країні, а не міністерство освіти відповідної країни. Для пришвидшення процесу визнання диплома у ДД зазначається коротка інформація про заклад, який забезпечив присвоєння кваліфікації. Однак, наявність ДД не гарантує статус закладу, не визнає його елементом національної системи вищої освіти, а присвоєну кваліфікацію її складовою. У процесі визнання, інформація про заклад вимагає додаткової перевірки на веб-сайті міністерства освіти відповідної країни і в національному центрі з

акредитації або в національному інформаційному центрі з визнання [17, с. 33]. ДД розкриває вимоги конкретної освітньої програми зазначеного закладу і вимоги вступу на неї, передбачені закладом. Окрім оцінки за національною шкалою оцінювання вноситься оцінка за інституційною шкалою і подається схема оцінювання і рекомендації з розподілу оцінок, якими користуються в конкретному закладі.

Масштабність застосування: ДД – це інструмент, який застосовують на національному та міжнародному рівнях з метою вирішення проблем визнання, викликаних динамічними змінами та складністю структури кваліфікацій і ступенів, як на загальноєвропейському рівні, так і всередині країни. ДД це документ, який потрібно видавати усім студентам після успішного завершення навчання на здобуття відповідної кваліфікації вищої освіти.

Як бачимо, принципи, що закладені в основі створення ДД характеризують документ, розкривають вимоги до укладання і в певній мірі відображають орієнтири ЄПВО. Оскільки ЄПВО – це не єдина система вищої освіти, а об'єднання національних систем 47 європейських країн, що розвиваються відповідно до спільно погоджених принципів, тому ЄПВО сприяє узгодженню, сумісності, порівнянності й визнанню усіх залучених національних систем вищої освіти шляхом використання основних інструментів, зокрема ДД.

Слід відзначити, що 17-річний розвиток Болонського процесу диктує нові вимоги часу для інструментів прозорості, зокрема і для ДД, позаяк він був прийнятий ще в кінці 1990-х. Робоча група зі структурних реформ виділяє щонайменше дві проблеми пов'язаних з ДД [16]. По-перше, незважаючи на те, що міністри доручили забезпечити до 2005 року автоматичне, безкоштовне видання ДД широко розповсюдженою мовою, сьогодні це все ще далеко від реальності у ЄПВО. Суть іншої проблеми полягає в доцільності потреби перегляду ДД у світлі сучасних тенденцій вищої освіти в Європі та за її межами. Тенденції в освітньому просторі включають посилення акценту на результатах навчання, розвиток національних рамок кваліфікацій сумісних з РК-ЄПВО і/або ЄРК, а також посилену увагу до зовнішнього забезпечення якості, зокрема перегляд Європейських стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в ЄПВО (ESG) та створення Європейського реєстру із забезпечення якості вищої освіти (EQAR), розробку он-лайн інформації і відповідальності за забезпечення якості ДД [16].

Оскільки, ДД розроблявся спільно трьома міжнародними установами у двох різних формальних контекстах, а тому внесення змін до нього є дуже складним процесом, до якого причетний Комітет Лісабонської конвенції про визнання, зустріч якого запланована у 2016 році. Ані відповідний орган Європейського Союзу, ані Комітет Лісабонської Конвенції про визнання не може затвердити переглянутий ДД без згоди іншої сторони, оскільки дуже важливо, щоб обидві структури затвердили ідентичну версію переглянутого ДД.

22 січня 2016 у ЄПВО організовано спеціальну консультативну групу з перегляду додатка до диплома (EHEA Advisory Group on «Diploma Supplement Revision»), яка повинна переглянути ДД з огляду на його відповідність останнім тенденціям у сфері вищої освіти із врахуванням розробки результатів навчання і рамок кваліфікацій; доцільність і актуальність для мобільності, визнання кваліфікацій і сприяння здатності до працевлаштування; а також врахування можливостей для надання найновішої інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій, включаючи оцифрування ДД. Група працюватиме над забезпеченням затвердження переглянутої версії Додатка до диплома в ідентичних версіях ДД як для структури Лісабонської конвенції про визнання, так і для Європейського Союзу (Європас (Europass)) і з урахуванням відповідних тенденцій в інших регіонах світу; а також цілісності між переглянутим ДД і ймовірною розробкою «Докторського додатка» в межах Європейського дослідницького простору.

Таким чином, впровадження ДД сприяє прозорості у вищій освіті і пристосований до швидких змін, що відбуваються з кваліфікаціями, позаяк допомагає формувати справедливі, обґрунтовані судження про кваліфікацію, сприяє навчальній мобільності, полегшує доступ до навчання за кордоном і спрощує навчання впродовж життя, а також поліпшує можливості для професійної мобільності, надаючи ширші можливості для працевлаштування в інших країнах.

У процесі впровадження, укладання і читання ДД, важливо розуміти основоположні принципи ДД, оскільки вони характеризують документ, висвітлюють його цілі, розкривають вимоги до укладання, його зміст і формат і тісно взаємопов'язані з фундаментальними принципами ЄПВО.

Активізація євроінтеграційних процесів у системі вищої освіти України накреслює перспективу подальших розвідок питання ДД, зокрема аналізу проблем впровадження ДД з якими зіткнулися країни-члени ЄПВО та обговорення переваг від наявності такого документа, а також детальний розгляд рекомендацій щодо укладання ДД з урахуванням його переглянутої версії європейськими освітніми структурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/annot/1273-14>
2. About Europass. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://europass.cedefop.europa.eu/en/about>
3. Bologna Declaration of 19 June 1991. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf
4. Bologna Process revisited: the future of the European Higher Education Area / EHEA Ministerial conference, Yerevan 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [---

203](http://bologna-</div><div data-bbox=)

- yerevan2015.ehea.info/pages/view/documents
5. Council of Europe/UNESCO (1997): Lisbon Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region. – 1997. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/lrc_EN.asp
 6. Diploma Supplement National Guidelines. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europass.ie/europass/documents/DiplomaSupplementNationalGuidelines-August2009.pdf>
 7. Diploma Supplement. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/tools/diploma-supplement_en.htm
 8. European Commission/EACEA/Eurydice. The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. – 300p.
 9. European Commission. ECTS Users' Guide European Credit Transfer and Accumulation System for Lifelong Learning and the Diploma Supplement. – Brussels, DG Education and Culture, 2004. – 46p.
 10. European Commission. ECTS Users' Guide. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2009. – 60p.
 11. European Commission. Erasmus – Celebrating ECTS and Diploma Supplement label holders 2009–2013 / European Commission and Education and Culture DG. // Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015 – 58p. ISBN: 978-92-79-43272-9. _DOI: 10.2766/8675
 12. Guide to the Diploma Supplement / The UK HE Europe Unit // London, 2006. – 52 p.
 13. Model of the Diploma Supplement. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/doc/ds_en.pdf
 14. Realising the EHEA. Berlin Communiqué. – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Berlin_Communique1.pdf
 15. Sorbonne Joint Declaration. Joint declaration on harmonisation of the architecture of the European higher education system (1998). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/SORBONNE_DECLARATION1.pdf
 16. Structural Reforms Working Group: Report by the structural reforms working group to the BFUG. – Strasbourg, Brussels, Vatican City, Warsaw, December 8, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/12_2014/154923.pdf
 17. The European Recognition Manual for Higher Education Institutions / European Commission's Lifelong Learning Programme, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurorecognition.eu/Manual/EAR%20HEI.pdf>